

LAUSUNTO

Helsinki 7.8.2024

Sosiaali- ja terveysministeriö

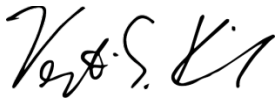
Viite: VN/16819/2024

Asia: Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle kansaneläkelain, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain sekä eräiden muiden etuuslakien muuttamisesta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä lähes 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: edunvalvontapäällikkö Anne Perälähti, anne.peralahti@soste.fi, p. 050 411 1734

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTEn lausunto

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle kansaneläkelain, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain sekä eräiden muiden etuuslakien muuttamisesta.

Esityksen mukaan kansaneläkkeen, takuueläkkeen, sairauspäivärahan, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahaetuuksien, eläkettä saavan hoitotuen ja työttömyysturvan alaikäraja nostettaisiin 16 vuodesta 18 vuoteen. Muutoksella ikärajat saatettaisiin vastaamaan ajankohtaa, jolloin nuoren oppivelvollisuus viimeistään päättyy. Vanhempien elatusvelvollisuus jatkuu siihen saakka, kun nuori täyttää 18 vuotta.

SOSTE ei kannata esitystä, jolla heikennetään jo heikossa asemassa olevien nuorten tilannetta

SOSTE lähtökohtaisesti pitää kannatettavana tavoitetta selkiyttää nykyistä etuusjärjestelmää. SOSTE myös ymmärtää tarpeen tasapainottaa julkista taloutta. SOSTE ei kuitenkaan kannata hallituksen esitystä, koska arvioiden mukaan esitetyt muutokset heikentävät jo valmiiksi heikossa asemassa olevien nuorten tilannetta entisestään.

Esityksellä on monia kielteisiä vaikutuksia vammaisten ja pitkäaikaissairaiden nuorten mahdollisuuksiin kouluttautua ja sitä kautta päästä kiinni työelämään. Arvioiden mukaan esitetyt muutokset heikentäisivät muun muassa heikoimmassa asemassa olevien nuorten ja heidän perheidensä toimeentuloa, kuntoutuksen kannustavuutta, työllistymistä sekä nuorten mahdollisuuksia itsenäistyä ja opiskella toisella paikkakunnalla.

Heikoimmassa asemassa olevat nuoret tarvitsevat tukea koulu- ja työelämäpolulle

Muutos koskettaa lähtökohtaisesti heikoimmassa asemassa olevia nuoria ja heidän perheitään, joihin on kohdistunut paljon leikkauksia. Muutoksen seurauksena vammaiset ja pitkäaikaissairaiden nuorten ja heidän perheidensä toimeentulo heikkenee ja toimeentulotuen tarve kasvaa. Esitys on vastakkainen toimeentulotuen kokonaisuudistuksen tavoitteelle vähentää toimeentulotukea saavien määrää.

Vammaisilla nuorilla on heikommat mahdollisuudet opiskella kotipaikkakunnalla, koska kaikki oppilaitokset eivät voi tarjota heille erityistä tukea opintoihinsa. Siksi monet nuoret joutuvat asumaan erillään perheestään toisella paikkakunnalla. Vaikka asuminen ja oppimateriaalit ovat maksuttomia, jää nuoren ja hänen perheensä vastuulle muut välttämättömät menot mm. ruoka- ja matkakulut. Opintotuki ei riitä kattamaan näitä menoja. Vammaisetuudet on tarkoitettu lähtökohtaisesti lääkkeitä ja kuntoutuksesta aiheutuviin menoihin. Opintolainan ottaminen on monella tapaa riski, koska vammaisella nuorella työllistymisen näkymät ovat heikommat kuin muilla nuorilla ja opintolainan takaisinmaksu voi olla siksi haastavampaa. Vammaiset nuoret eivät myöskään yleensä työskentele opintojen ohella. Heidän tilanteensa on siis monin tavoin heikompaa verrattuna muihin nuoriin.

SOSTE korostaa, että lainsäädännön valmistelussa on kaikin tavoin pyrittävä turvaamaan vammaisten lasten ja nuorten ja heidän perheidensä yksilölliset erityistilanteet ja toimeentulon edellytykset, jotta estetään eriarvoisuuden syntyminen ja syveneminen.

Kuntoutusrahan ikärajan nosto lisää riskiä syrjäytyä koulutuksesta ja työelämästä

Hallitusohjelman kirjaukset osatyökykyisten ja vammaisen ihmisten osallisuuden vahvistamisesta työelämässä ovat ristiriidassa esityksen kanssa. Kuntoutusraha on motivoinut nuoria hakeutumaan koulutukseen ja etenemään opinnoissa. Jos kuntoutusraha poistetaan 16–17-vuotiailta, heidän mahdollisuutensa hakeutua koulutukseen, kuntoutua, työllistyä ja osallistua yhteiskuntaan heikkenee.

Tutkimusten mukaan kuntoutusraha on ollut tehokas tapa auttaa nuoria työelämään siirtymisessä ja vähentänyt työkyvyttömyyseläkkeen tarvetta. Kuntoutusrahan ikärajan nosto saattaa lisätä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. Osalla ammatilliseen kuntoutukseen hakeutuminen siirtyy, jolloin opiskeluun siirtyminen ja työllistyminen viivästyvät.

Muutoksen kohteena olevilla nuorilla on usein toimintakykyä alentava vamma, joka voi vaikuttaa opintojen etenemiseen ja opinnoista valmistumiseen. Yksilöllisiä opiskelu- ja kuntoutussuunnitelmia ei jatkossa tehtäisi, joten nuorten tulisi edetä opinnoissa suunnitellussa tahdissa, mikä voi olla monille haastavaa. Tämä lisää opintojen keskeyttämisen riskiä. SOSTE muistuttaa, että koulutuksesta ja työelämästä syrjäytyminen saattaa lisätä tarvetta raskaammille ja kalliimmille palveluille.

Puutteellinen lausuntoaika

Esityksen lausuntoaika on vain kuusi viikkoa, mitä ei voi pitää kohtuullisena loma-aikaan. Lyhyt lausuntoaika ja kiireellinen valmistelu heikentävät lainvalmistelun laatua ja eri tahojen mahdollisuuksia lausua esityksestä. Tämä on huolestuttavaa, kun ollaan tekemässä muutoksia, joilla on merkittäviä vaikutuksia taloudellisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin.